

कॉंबड्यांच्या शेडची स्वच्छता

रोगांचे संक्रमण होऊ नये, याकरिता सर्वसाधारण स्वच्छता आणि निर्जतुकीकरण कॉंबड्यांच्या शेडमध्ये करणे महत्वाचे आहे. कॉंबड्यांच्या शेडमधील निर्जतुकीकरण हे विश्रांतीच्या काळात करावे. हे करत असताना डीप लिटर पद्धतीमध्ये शेडमधील पक्ष्यांची विक्री होताच संपूर्ण लिटर काढून टाकावे. कोणत्याही परिस्थितीत लिटर (भुसा, शेंगांची टरफले, साळीचा भुसा इत्यादी) फार्मवर जास्त काळ ठेवू नये. काढून टाकलेल्या लिटरवरती पाच टक्के फॉरमॅलीनचा फवारा मारल्यानंतरच ते बाहेर काढावे. जर विक्री झालेल्या पक्ष्यांमध्ये रोगाची लागण झाली असेल, तर ते लिटर ताबडतोब जाळून टाकावे. रोगाची लागण नसल्यास ते शेतातील दूरवरच्या खडऱ्यात खतासाठी टाकावे. नंतर शेडची स्वच्छता करावी.

स्वच्छता करताना प्रथम छप्पर, भिंती, जाळ्या आणि शेवटी जमीन असा क्रम ठेवावा. पाण्याची आणि खाद्याची भांडी बाहेर काढून स्वच्छ करावी. संपूर्ण शेड स्वच्छ झाल्यानंतर तेथे योग्य प्रमाणात कीटकनाशकाची फवारणी करावी. यामुळे शेडमध्ये असलेले किंडे, डासांवर नियंत्रण होईल. कीटकनाशकाची फवारणी केल्यानंतर किमान २४ तास शेड रिकामे ठेवावे. त्यानंतर जमिनीवरील कोपरे, फटी, भेगा आणि संपूर्ण शेड, तसेच पिंजरे फ्लोम गनने जाळून घ्यावेत. जाळून घेणे शक्य नसल्यास पिंजरे किमान तीन दिवस सूर्यप्रकाशात ठेवावेत.

निर्जतुकीकरण :

पशुवैद्यकांच्या / तज्ज्ञांच्या सल्ल्यानुसार जंतनाशकाचे योग्य प्रमाणात द्रावण करून त्याद्वारे छतापासून जमिनीकडे या क्रमाने शेड स्वच्छ धुऊन घ्यावी. या निर्जतुकीकरणानंतर शेडवर स्वच्छ पाण्याचा जोराचा फवारा मारून धुऊन घ्यावे. यानंतर धुण्याचा सोडा एक किलो प्रति ५०० चौरस फूट या प्रमाणात जमिनीवर टाकून त्यावर पाणी शिंपडावे. सोडा आणि पाणी यांचे मिश्रण दोन दिवस तसेच राहू घ्यावे. कोरड्या होणाऱ्या जमिनीवर पाणी शिंपडत राहावे. दोन दिवसांनंतर हे मिश्रण (सोडा आणि पाणी) भरपूर पाण्याने धुऊन काढावे. कॉस्टिक सोड्याचा वापर करणाऱ्यांनी रबरी हातमोजे आणि गमबूट वापरावेत.

प्रकाशन

महाराष्ट्र पशु व मत्त्य विज्ञान विद्यापीठ, नागपूर, संशोधन अनुदान अंतर्गत

रंगकाम :

निर्जतुकीकरणाने शेडची स्वच्छता झाल्यानंतर रंगकाम करावे. यात पांढरा चुना पाच भाग, जंतुनाशक १.५ (दीड) भाग, पाणी ६.५ (साडेसहा) भाग असे मिश्रण तयार करून शेडला रंगसफेदी करावी. यानंतर शेडचे धुरीकरण करावे.

धुरीकरण :

धुरीकरणामुळे फवारा न पोचू शकणारा भाग देखील निर्जतुक करता येतो. धुरीकरण करण्यापूर्वी शेड पूर्ण रिकामे आणि व्यवस्थित स्वच्छ करावे. स्वच्छतेनंतर शेड सर्व बाजूनी बंद करावे. त्यानंतर धुरीकरण पशुवैद्यकाच्या सल्ल्यानेच करावे. धुरीकरण केलेल्या शेडचा दरवाजा किमान २४ तासांसाठी बंद ठेवावा. साधारणत: २४ तासांनंतर शेड पूर्ण उघडून मोकळे ठेवावे. धुरीकरण केल्यानंतर किमान तीन ते चार दिवस त्या शेडमध्ये नवीन पिल्ले ठेवू नयेत. धुरीकरण करण्यापूर्वी तज्जांचा सल्ला घ्यावा.

कोंबड्यांच्या आरोग्याच्या दृष्टीने शेडची स्वच्छता ठेवावी याचप्रमाणे आपल्या फार्मवर काम करणाऱ्या कामगारांशिवाय इतर नवीन माणसांना येण्यास प्रतिबंध घालावा, तसेच आपल्या फार्मवरील कामगारांना दुसऱ्यांच्या फार्मवर जाण्यासही प्रतिबंध घालावा. यामुळे एका फार्मवरील रोग दुसऱ्या फार्मवर पसरणार नाहीत. कोंबड्यांना वेळीच तज्जांच्या सल्ल्यानुसार लसीकरण करावे.

फार्मवर काम करणाऱ्या कामगारांना स्वच्छ व निर्जतुक कपडे, पादत्राणे वापरूनच प्रवेश द्यावा. तसेच पक्षी हाताळताना व पक्ष्यांचे लसीकरण करतेवेळी हात निर्जतुक असावेत. पक्षी, खाद्य व इतर उपयोगी सामान वाहतूक करणाऱ्या वाहनास व त्यातील कामगारास प्रक्षेत्रामध्ये येण्यास प्रतिबंध घालावा. घरट्याच्या प्रवेशद्वाराजवळ जंतुनाशक द्रावणाचे फवारे तसेच जंतुनाशकाने भरलेले पाय बुडविण्याचे भांडे (फूट डिप्स) ठेवावेत. वाया गेलेले ब्रुडर्स व खाद्याची रिकामी झालेली पोती यांची योग्य ती विल्हेवाट लावावी. वाया गेलेले खाद्य, खराब झालेले लिटर, विष्ठा इत्यादी शेडजवळ टाकू नयेत यासाठी प्रक्षेत्रावर वेगळा खड्डा करून त्यामध्ये टाकावे. अशा खड्ड्यांमध्ये निर्जतुकीकरणासाठी त्याचे द्रावण अथवा पावडर टाकावी, जेणेकरून रोगराई पसरणार नाही.

मृत पक्ष्यांच्या शवविच्छेदनासाठी प्रक्षेत्राबाहेर एक स्वतंत्र कक्ष असावा. शवविच्छेदनानंतर मृत पक्षी जाळून अथवा पुरून टाकावेत. प्रक्षेत्रावरील उंदरांचा, माश्यांचा, इतर पक्ष्यांचा व जंगली पक्ष्यांचा प्रतिबंध करावा. घरट्याच्या बाहेरील जागेत किमान ३० फूट अंतरापर्यंत निर्जतुक द्रावणाचा फवारा मारावा. आजारी पक्षी, योग्य वाढ व औषधोपचार करावा, शक्यतो असे पक्षी लवकर काढून टाकावेत. रोगनिदानासाठी आजारी पक्षी अथवा मृत झालेले पक्षी जवळच्या प्रयोगशाळेत पाठवावेत. तेथील पशुवैद्यकाने दिलेल्या सूचनांची काटेकोरणे अंमलबजावणी करावी. कोंबड्यांच्या आरोग्याच्यादृष्टीने योग्य काळजी घ्यावी.

*** मार्गदर्शक ***

www.mafsu.in

कर्नल प्रा. (डॉ.) ए. एम. पातुरकर
मा. कुलगुरु, मपमविवि, नागपुर

www.knpcvs.in

डॉ. एस. व्ही. उपाध्ये
अधिष्ठाता, पशुविज्ञान विद्याशाखा,
मपमविवि, नागपुर

डॉ. एन. व्ही. कुरकुरे
संचालक संशोधन,
मपमविवि, नागपुर

डॉ. ए. यु. भिकाने
संचालक विस्तार शिक्षण,
मपमविवि, नागपुर

डॉ. व्ही. डी. आहेर
सहयोगी अधिष्ठाता
क्रांनापापवैम, शिरवळ, जि. सातारा

*** लेखक ***

डॉ. व्ही. डी. लोणकर डॉ. ए. एस. कदम
कुकुटपालनशास्त्र विभाग
क्रांतीसिंह नाना पाटील पशुवैद्यकीय महाविद्यालय, शिरवळ

संशोधन प्रकल्प प्रमुख, पशुवैद्यकीय व पशुसंवर्धन विस्तार शिक्षण विभाग
क्रांनापापवैम, शिरवळ, जि. सातारा

*** संकलन ***